

K NĚKTERÝM ZÁSADÁM POUŽITÍ DRUHÝCH SLEDŮ A ZÁLOH V OBRANĚ

Přijetí nové obranné doktríny ČSFR a rozpad Varšavské smlouvy znamenají výraznou změnu v chápání úlohy Čs. armády, zvláště uvědomíme-li si, že musí zabezpečit svrchovanost státu vlastními silami, navíc v současné době ještě bez spoléhání se na pomoc případných spojenců. Tato skutečnost v podstatě znamená, že je ve vojenském umění,

zejména v taktice a operačním umění, nutné hledat způsoby plnění nově vznikajících problémů a úloh, především v oblasti přípravy a vedení obrany. Domnívám se, že v návaznosti na praxi vojsk to vyžaduje mj. připravovat se k vedení obranného boje (operace) již v míru, a to zejména v té nejsložitější variantě, tzn. při odrážení **překvapivého napadení** (je jedním z možných způsobů zahájení případného konfliktu vzhledem k omezeným počtům útočných zbraní v armádách jednotlivých států - toto konstatování je mj. např. v materiálech konferencí konaných počátkem roku 1991 na FMO, VA i velitelstvích okruhů k obranné doktríně ČSFR). To předpokládá:

- posoudit současné i budoucí možnosti armády a na základě toho stanovit ve variantách bojové úkoly jednotlivých prvků bojové sestavy, zejména na stupni divize a armádního sboru;

- zajistit dokonalou znalost bojových úkolů při obraně státního území všemi veliteli na každém stupni velení tak, aby zejména v nejobtížnějším počátečním období možného konfliktu (charakteristickým mj. nedostatkem zpráv o situaci, narušením spojení s nadřízenými, sníženou bojeschopností útvarů a jednotek způsobenou jejich mírovým nedoplněním i ztrátami způsobenými překvapivými údery především vzdušného protivníka, i negativním psychickým působením vzniklé situace na vědomí lidí) byli schopni jednat samostatně, v duchu zámyslu nadřízeného a s přihlédnutím k vzniklé situaci s cílem zastavit postup protivníka v daném prostoru;

- zaměřit výuku taktiky a operačního umění ve všech typech vojenských škol na problematiku obrany v soudobých podmínkách a na rozvíjení schopností velitelů všech stupňů samostatně plnit uložené úkoly.

Jak potvrdily zkušenosti z války v Kuvajtu, soudobá obrana nemůže a nesmí být **pasivní**, tzn. nemůže jen čekat na útočníka ve vybudované obraně a spoléhat se na odstrašující účinek demonstrace své připravenosti, síly, ale musí být už ve své podstatě, svým uspořádáním aktivní. Tohoto cíle nelze dosáhnout setrváváním na v zásadě zastaralých a současně "jedině oprávněných" názorech spočívajících ve vyčleňování silných prvních sledů, pozici obraně státního území bez ohledu na reálné možnosti protivníka a vlastních vojsk, na konkrétně vzniklou a vyvíjející se situaci. Takovéto uspořádání obrany může mít zastrašující účinek na slabšího nebo stejně silného protivníka, ale už ne na protivníka silnějšího (ať už početně nebo zejména kvalitativně), kterému naopak dává možnost využít své technické převahy k rychlému zničení staticky rozmístěných sil.

Proto si, podle mého názoru, nelze představit soudobou obranu bez připravených a silných druhých sledů (záloh) působících na ohrožených směrech, vedoucích boj s různými druhy výsadků protivníka, provádějících protizteče (protiúder) k zničení pronikajících sil, zabírajících obklíčené části prvosledových vojsk nebo kryjících jejich vyjití z boje a odchod na další obranné čáry v hloubce, nebo za příznivých okolností a podmínek (např. odkrytých boků uskupení protivníka útočících na směrech) dokonce uskutečňujících výpady a přepádivou činnost do boků i v týlu útočícího uskupení protivníka.

Pro soudobý boj je ale současně také charakteristické, že druhé sledy (zálohy) jsou ohroženy palbou a palebnými údery protivníka v podstatně větší míře než v minulosti. Největší hrozbu pro ně představuje letectvo (taktické i vojenské) vzhledem k velkému dosahu, rychlosti zásahu, účinnosti palubní výzbroje a především munice s koncovým navedením (vysoce přesné zbraně). Používání této munice letectvem, raketovým vojskem nebo dělostřelectvem, začleněnými do průzkumných a palebných systémů různých typů, i značný růst účinnosti prostředků pro minování na dálku, jejichž použitím v rozhodujícím okamžiku v podstatě znemožňuje druhému sledu potřebný manévry k splnění bojového úkolu. Proto bude zapotřebí v prostorech soustředění druhých sledů (záloh) věnovat mnohem větší pozornost, než dosud dodržování zásad a uskutečnění účinných maskovacích opatření, včetně opatření k obraně i ochraně před účinky vysoce přesných zbraní.

Změněné podmínky v situaci a úkolech armády i charakteru soudobého boje vyžadují proto

nové přístupy i k řešení otázek plánování a vedení obrany. V tom sehrává důležitou úlohu i předurčení a použití druhých sledů či záloh v obraně.

Vytváření záloh na různých stupních velení je požadavek vyvolaný historickými zkušenostmi z válek a konfliktů v dějinách. Do zálohy byla zpravidla vyčleňována ta část bojujících vojsk, která nebyla bezprostředně spjata s bojem, ale zůstávala k dispozici příslušnému veliteli k případnému zasazení do boje v jeho rozhodujícím okamžiku.

V současné době je kromě pojmu "záloha (vševojsková záloha)" ve vojenských encyklopediích, příslušných předpisech definován a používán i pojem "druhý sled". Oba prvky bojové sestavy hrají v boji a tedy i v obraně důležitou úlohu, přičemž zásadní rozdíl mezi nimi je dán jejich předurčením - záloha je určena k plnění nepředvídaných úkolů vyvolaných vývojem situace na bojišti, zatímco druhému sledu jsou stanovovány bojové úkoly předem, ještě před zahájením boje.

V bojovém úkolu se záloze proto zpravidla stanovuje její složení, prostor rozmístění a možné úkoly, k jejichž splnění má být v průběhu boje připravena. V bojovém úkolu druhého sledu se kromě úkolů obdobných jako pro první sled uvádí navíc možné směry, čáry rozvinutí k protizteči (protiúderu), palebné čáry, možné úkoly k ničení vzdušných výsadků protivníka, v případě jejich vysazení v prostoru činnosti daného stupně, případně i úkoly k vystřídání (posílení) části prvního sledu v důsledku utrpění velkých ztrát.

Složení a předurčení druhého sledu nebo zálohy v obraně může být různé, především v závislosti na organizačním stupni, z něhož jsou vyčleňovány.

Druhý operační sled tvoří taktické svazky, které v obranné operaci obsazují druhé pásmo obrany. Mohou být použity jako celek po částech především k přehrazení směrů, na nichž protivník proniká do hloubky vlastního území, nebo k vedení protiúderů, přičemž čarami rozvinutí k nim pro ně mohou být příčná postavení v hloubce taktické zóny obrany.

Druhý sled prvosledového svazku může tvořit mechanizovaný nebo tankový útvar, bránící třetí, případně i čtvrté (je-li vytvářeno) postavení na hlavním (prvním) pásmu obrany. Druhosledový svazek obsazuje svým druhým sledem zpravidla třetí postavení druhého pásma obrany. Druhosledové útvary mohou kromě obrany zaujatých postavení provádět v průběhu obranného boje protizteče nebo zaujímat palebné čáry na příčných postaveních, která pak mohou být využívána druhosledovými svazky k rozvinutí k protiúderu.

Druhý sled vševojskového útvaru tvoří zpravidla mechanizovaný nebo tankový prapor, bránící druhé postavení prvosledového útvaru nebo čtvrté postavení svazku (u druhosledového útvaru svazku). Mechanizované prapory na BVP nebo tankové prapory mohou rovněž zaujímat připravené palebné čáry na příčných postaveních nebo být připraveny k provedení protiztečí, zpravidla v součinnosti s druhým sledem svazku. Jedním z důležitých úkolů druhého sledu prvosledového útvaru může být i vytváření léček částí sil v mezerách mezi postaveními a obrannými rajóny k ničení tanků a obrněných cílů protivníka pronikajících do hloubky vlastní obrany.

Druhý sled praporu zpravidla tvoří mechanizovaná nebo tanková rota bránící opěrný bod v hloubce obranného rajónu praporu. Jejím úkolem bude především ničit protivníka pronikajícího do hloubky obranného rajónu, a to jak palbou z opěrného bodu, tak i případně zaujímáním léček (částí sil) na směrech pronikání protivníka do hloubky. Jen výjimečně (zpravidla pouze při obraně v horském nebo zalesněném terénu) bude připravovat provedení protizteče k zničení slabého protivníka, vklínivšího se do hloubky opěrných bodů prvosledových čet a rot. Při vedení manévrové (pohyblivé) obrany bude jejím úkolem také mj. zajišťovat vyjití prvosledových rot z boje a jejich odchod do hloubky.

Výše uvedená konstatování si dovoluji doplnit osobním názorem. Souhlasím s požadavkem, aby druhému sledu byl bojový úkol stanovován variantně, tzn. včetně přípravy k provedení protizteče (protiúderu). Současně se ale domnívám, že je nutné důkladně přehodnotit, za jaké situace bude skutečně možné a účelné protizteč druhým sledem útvaru nebo svazku provést. Často totiž bývá její provedení při cvičeních ap. zdůvodňováno jako

projev "aktivity" obránce (a tudíž jako uskutečnění jednoho ze základních požadavků na obranu). Provedením protizteče cvičení ale zpravidla končí a už se potom ve většině případů nehodnotí, jak by se situace na bojišti v jejím průběhu i po skončení vyvíjela a zda by přinesla požadovaný výsledek. Může totiž přinést dílčí úspěch na směru jejího provedení, ale současně může znamenat i značné oslabení vlastního uskupení a odolnosti obrany v její hloubce. Podle mého názoru je nezbytné při rozhodování o provedení protizteče vycházet z celkové situace na bojišti, a především z možnosti protivníka rozvíjet útok zasazením záloh, vysazením výsadků na směru útoku apod. Uskutečnění protizteče druhým sledem svazku totiž mj. znamená, že po dobu jejího provádění tvoří obranné pásmo svazku (tzn. taktickou hloubku obrany) pouze jedno až dvě postavení. Protizteč v tomto případě je problematická i vzhledem k současným velmi omezeným možnostem palebného ničení protivníka vlastním dělostřelectvem v jejím průběhu.

Uvedené výhrady ale neznamenají, že je nutné od protizteče upustit. Značný význam mohou mít např. při vedení manévrové (pohyblivé) obrany, i když budou při ní prováděny zpravidla menšími silami a s omezenými cíli. Zde však půjde spíše o dosažení překvapení protivníka, způsobení mu dílčích ztrát, a především o vytvoření podmínek pro vyjití vojsk z dotyku s protivníkem a získání času pro zaujetí další obranné čáry v hloubce.

Smyslem této mé poznámky je vyvolat k problému diskusi a širší výměnu názorů, včetně např. vyjádření odborníků dělostřelectva k současným možnostem palebného ničení protivníka při provádění protizteče.

Zálohu zpravidla tvoří vyčleněná část sil daného stupně, ponechaná rozhodnutím jeho velitele v jeho dispozici k řešení nepředvídaných úkolů v průběhu boje (operace).

Operační záloha se zpravidla skládá z vševojskových svazků (útvárů) a útvarů (jednotek) druhů vojsk, předurčených k plnění úkolů vzniklých neočekávaně v průběhu operace. Je součástí (prvkem) operační sestavy svazu.

Vševojskovou zálohu na jednotlivých taktických stupních mohou tvořit vyčleněné vševojskové jednotky nebo útvary mechanizovaných (tankových, motorizovaných nebo pěších) praporů (útvárů, svazků), připravené k plnění nejruznějších úkolů a k řešení situací, vzniklých v průběhu boje.

Protitankovou zálohu tvoří útvary (jednotky) protitankového dělostřelectva (PTŘS), někdy i tankové nebo plamenometné jednotky, předurčené k vedení boje s tanky a jinými obrněnými prostředky protivníka vklínivšími se do hloubky obrany, k přehrazení nebezpečných tankových směrů a mezer vzniklých v obraně palebnými údery protivníka, k obraně boků i styků a v neposlední řadě i k zajištění rozvíjení sil provádějících protizteč (protiúder). Považuji za nutné připomenout, že se podle dosud platného Bojového řádu vytváří i u tankových útvarů a svazků (z tankových jednotek). Za zvážení stojí i myšlenka, zda do organizační struktury útvarů a zejména svazků postupně nezačlenit takové množství protitankových prostředků, které by umožňovalo vytvářet **dvě** protitankové zálohy.

Vzhledem k charakteru soudobého boje značně vzrůstá i význam **protivýsadkové zálohy**. Vytváří se zpravidla v obraně, hrozí-li v bráněném prostoru použití vzdušných výsadků protivníkem, na stupni svazek (útvár), zpravidla v síle zesíleného mechanizovaného praporu (roty). Jejím úkolem může být nejen ničení vzdušných výsadků protivníka po jejich vysazení v zájmovém prostoru, ale i vedení průzkumu v prostorech předpokládaného vysazení výsadku protivníka, jejich případné zatarasování a střežení, organizování léček na možných směrech postupu (přemísťování, činnosti) vysazených výsadků (diverzních skupin) ap. Pro výsledek činnosti protivýsadkové zálohy bude do značné míry rozhodující její rozmístění co nejblíže předpokládaným prostorům vysazení výsadků protivníka, protože účinnost jejího zásahu bude ovlivněna především dobou uplynulou mezi vysazením výsadku a zahájením jeho ničení (tzn. dobou "poskytnutou" výsadku na organizaci vlastní činnosti, zejména zaujetí bojové sestavy a organizaci palebného systému).

V souvislosti s růstem palebné síly (účinnosti zaváděných zbraní a palebných prostředků) a manévrovostí soudobých vojsk a s přihlédnutím k růstu významu a úlohy překvapení v případě vzniku možného konfliktu ve střední Evropě **úloha druhých sledů a záloh** v obraně nabývá podle mého názoru stále většího významu. Potvrzuje to i vyhodnocení dostupných poznatků z války v Kuvajtu, v jejímž průběhu se výrazně projevily slabiny a velká zranitelnost staticky pojaté obrany, byť dobře a dlouhodobě ženižně budované a nasycené tanky a protitankovými prostředky, ale neschopné rychle a odpovídajícím způsobem reagovat na činnost útočníka při přenesení jeho hlavního úderu na nový, pro obránce neočekávaný směr.

Vzhledem k možnostem (časovým, prostorovým i rozlišovacím) průzkumných prostředků a účinnosti prostředků ničení (zejména letectva), znásobeným jejich propojováním do průzkumných a palebných systémů se podle mého názoru v současné době ukazuje, že je nutno podstatně přehodnotit současné názory na uspořádání, způsoby zaujetí a dobu budování obrany (mj. i s přihlédnutím k tomu, proti které armádě kterého sousedního státu vzhledem k její síle a výzbroji by byla obrana v případě potřeby zaujímana) i na množství sil a prostředků vyčleněných do jednotlivých sledů bránících se vojsk. Množství a druh vojsk, vyčleňovaných do druhých sledů a záloh proto bude záviset mj. na:

- předpokládaném způsobu činnosti, složení a síle uskupení možného protivníka,
- charakteru terénu v příhraničním prostoru,
- silách a prostředcích, jež jsou k dispozici, bojových možnostech vlastních vojsk a bojových úkolech jednotlivých stupňů,
- předpokládané době činnosti, zkušenostech a vycvičenosti vojsk.

Na některém směru může být účelné, vzhledem k terénu a síle protivníka, vytvářet silný první sled a bránit se bezprostředně na státní hranici, na jiném by naopak takové řešení mohlo způsobit rychlou porážku vlastních vojsk.

Bude-li nutné stanovit široké obranné pásmo (úsek, rajón) pro příslušný organizační stupeň, bude jeho velitel nucen organizovat obranu v jednom sledu a v záloze si bude moci ponechat jen malou část sil. Naopak, při malých šířkách bojových úkolů si budou moci jednotlivé stupně vytvářet silný druhý sled, zahrnující třetinu až polovinu sil a prostředků. Podobně může ovlivnit rozdělení sil do jednotlivých sledů i členitost a průchodnost terénu.

Možnost vyčleňování dostatečně silných druhých sledů je ovlivněna i organizační strukturou vojsk (např. svazek o třech útvech má podstatně méně možných variant uspořádání jednotlivých sledů bojové sestavy než svazek o čtyřech útvech, podstatně menší bojové možnosti při plnění bojových úkolů bude mít druhý sled nebo záloha vyčleňované u motorizovaných nebo pěších vojsk. Na druhé straně, v případě ponechání navrhované organizační struktury motorizovaných svazků bude asi účelné uvažovat o vytváření např. **tankové zálohy** (z tankového praporu), určené k posilování obrany prvosledových útvarů, vedení protitankové obrany na plánovaných směrech a čarách, ochraně bloků, ničení vzdušných výsadků, případně i k provádění protiztečl).

Značný význam z hlediska jejich možného použití má i správné rozmístění druhého sledu (zálohy), a to jak do hloubky, tak i do šířky. Malá vzdálenost od předního okraje zvyšuje nebezpečí jejich zničení nebo vyřazení z boje palebnými údery protivníka ještě před zasazením. Velká vzdálenost naopak může ztížit nebo i znemožnit jejich včasné zasazení v potřebném prostoru a okamžiku rozhodujícím o dalším průběhu a výsledku boje.

S tím tedy souvisí i další problém, vyžadující širší výměnu názorů a zkušeností - zda druhým sledem předem zaujímat stanovené obranné pásmo (úsek, rajón), nebo jej raději ponechávat v prostoru soustředění. Obě varianty mají své výhody i nevýhody, ale nedávné zkušenosti z Kuvajtu mluví, podle mého názoru, v prospěch zaujímání prostoru soustředění.

V průběhu vedení obranného boje nesmí velitel daného stupně zapomínat na průběžné "obnovování" (tzn. opětovné vyčleňování) druhých sledů, ale především záloh v případě jejich zasazení do boje. To je zvláště důležité zejména po zasazení vševojskové, protivýsadkové nebo i protitankové zálohy.

Úkolem vojsk vyčleněných v obraně do druhého sledu (zálohy) může být především:

- posílení (nahrazení) vojsk prvního sledu, utrpí-li činností protivníka značné ztráty,
- ničení protivníka pronikajícího do hloubky obrany a zabránění mu v rozšiřování vlny do hloubky a do stran,
- provedení protizteče (protiúderu), případně připojení se k nim, provádí-li je nadřazený stupeň,
- vyčlenění předsunutých odřadů do zabezpečovacího pásma, případně jiných nestálých prvků bojové sestavy v průběhu obranného boje (TVV, přepadový odřad, protivýsadková záloha),
- ničení vzdušných výsadek, případně i diverzních skupin protivníka, vysazených a zjištěných v bráněném prostoru nebo v týlu prvního sledu,
- zabezpečení vyjití z boje a odchodu hlavních sil na novou obrannou čáru v hloubce (jako zadní voj) ap.

Cílem provedení protiztečí (protiúderů) druhými sledy (zálohami) může být např.:

- oslabení útočníka, zpomalení jeho postupu, přinucení ho předčasně zasadit vlastní druhé sledy (zálohy),
- vytvoření podmínek pro odpoutání hlavních sil a jejich odchod na další (výhodnější) obrannou čáru v hloubce,
- obnovení předního okraje obrany,
- přechod do útoku k obnovení státní hranice.

V závislosti na cílech a úkolech plánovaných nebo předpokládaných pro druhé sledy (zálohy) budou rozdílné i rozsah a doba jejich přípravy k boji. Relativně více času si vyžádá zaujímání a budování obrany druhými sledy v hloubce při přehrazování směrů, na nichž má protivník úspěch a proniká do hloubky než příprava a provedení protizteče (protiúderu). Nejčastěji však budou druhému sledu stanoveny alternativní úkoly v několika možných variantách. Příprava na jejich plnění bude proto vyžadovat od vyčleněných vojsk i jejich velitelů značné fyzické i psychické vypětí, zejména bude-li uskutečňována v průběhu vedení obranného boje, a vezmeme-li v úvahu omezený čas, který budou mít k dispozici při nepřetržitém palbě působení protivníka na ně.

K plnění všech těchto možných úkolů je třeba vojska, u nichž lze předpokládat vyčlenění do druhého sledu (vševojskové zálohy), dobře připravit. Proto by měla být jak příprava velitelů a štábů, tak i výcvik vojsk uskutečňován diferencovaně podle jejich předurčení a možného použití, včetně neustálého seznamování se s terénem, v němž by tyto bojové úkoly mohly být plněny.

Úloha druhých sledů (záloh) v soudobém a zejména obranném boji, podle mého názoru, neustále a hlavně výrazně vzrůstá. Průběh a výsledek obranného boje nezávisí jen na odolnosti obrany prvního sledu, ale především na aktivitě, připravenosti a možnostech druhých sledů a záloh plnit stanovené úkoly. Vzhledem k podstatně změněné situaci a úkolům naší armády jsem zamýšlel tímto článkem upozornit na tuto problematiku a vyvolat diskusi, aby se jejich výsledků mohlo případně využít i při tvorbě nového Polního řádu Čs. armády.